

קמעא קמעא - מה?

"פרס הרב דרוקמן"

קיץ תשפ"ג

פתיחה

רבים הם שעסקו ויעסקו בגאולתן של ישראל. זוהי אחת מסוגיות היסוד המרכזיות ביותר בעולם היהודי. אחד מעמודי תורתו של מורנו ורבנו הרב דרוקמן זצ"ל היא ההבנה שהגאולה מגיעה 'קמעא קמעא'. כולנו גדלנו על ברכי הירושלמי בו רבי חייא רבא ורבי שמעון בן חלפתא היו מהלכין בבקעת ארבל "וראו איילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לר' שמעון בן חלפתא בי רבי כך היא גאולתן של ישראל בתחילה קימאה קימאה כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת".¹ כלומר, הגאולה מתחילה לאט, ובהדרגתיות מתגברת. נשמע טוב, פשוט. זה הכל? במאמר הבא אבקש להתייחס למספר נקודות שסובבות את המושג 'קמעא קמעא'. מה המשמעות שלו? על ההשלכות המעשיות שלו, דרך הקנייה שלו, והסכנות שבדרך. נתחיל:

המשימה

לפני שנכנס לנבכי הסוגיה, ננסה להבין, איך בכלל מגיעים לגאולה? מה תפקידנו? באחד השות"ים שנערכו עם הרב, הוא נשאל "כיצד יכול האדם הפרטי לפעול לקידום הגאולה כיום?".² הרב ענה תשובה שנראית פשוטה, לא משימה גדולה במיוחד, "לעשות מקסימום טוב ולהימנע ממינימום היפך של טוב". האמת היא שזה חידוש גדול. אפילו כמה:

החידוש הראשון הוא עצם העובדה שמספיק 'לעשות מקסימום טוב'. גאולה היא דבר ענק, כמעט בלתי נתפס. כיצד יתכן שפעולותיו של אדם אחד, גדולות ככל שיהיו, ישפיעו בצורה כל כך נרחבת על המציאות? על המציאות? נחלק לשתי תשובות.

א. כן! אפשרי ועוד איך. מי לנו כאברהם אבינו אשר בקראו בשם ה' הנחיל את המונותאיזם לעולם כולו.³ ערכים, מוסר, דתות ועמים, הם רק חלקיק מהמציאות המוכרת לנו אודותיו.⁴ אליו אנו נושאים את עינינו, המטרה היא לפעול בקנה המידה הגדול ביותר. על קריאת האל "אברהם אברהם"⁵ - "רבי אליעזר בן יעקב אומר: לו ולדורות. אין דור שאין בו כאברהם..."⁶. תמיד תהיינה לאדם היכולת להשפיע - ובגדול.

המדרש יפה מאוד אך האם זה ריאלי? אברהם היה ענק שבענקים, הוא פעל בהדרגת האל, לא היה ויהיה כמותו. יתכן והמדרש בא ללמדנו על המאמץ והמסירות שדרושים בשביל לשנות, על 'הנני' לדבר הקשה והנעלה ביותר,⁷ כל זאת ותו לא. הפן המציאותי באשר לכמות/יכולת ההשפעה הוא דיון שונה לגמרי. וגם אם היה אפשרי להשפיע בקנה מידה כזה, זה ודאי לא נתון ביד כל אדם, הדבר שמור ליחידים בדור.

¹ ירושלמי ברכות א, א.

² שו"ת פרשת ניצבים תשפ"ב.

³ רמב"ם הלכות ע"ז א, ג.

⁴ על התברכות האנושות במעשי אברהם עיין בעולת ראי"ה ח"א, עמ' צו.

⁵ בראשית כב, יא.

⁶ "...ואין דור שאין בו כיעקב, ואין דור שאין בו כשמואל". בראשית רבה נו, ז.

⁷ מתוך דברים שנשא הרב בעצרת מחאה בכפר מיימון. ע"פ תנחומא וירא, מד. "וַיֵּאמֶר הַנְּנִי. הַנְּנִי לַכְּהוֹנֵה, הַנְּנִי לַמְּלָכֹת, הַנְּנִי לַשְּׁחוֹט, הַנְּנִי לַיהָרָג...".

ב. לא. אכן לאדם לא תהיה השפעה. אז מה?! קיימת אחריות לעשות את הדבר הנכון בלי קשר לתוצאות. למעשים טובים יש ערך בפני עצמם.⁸ צריך לעשות אותם מפני שהם אמת.⁹ כפי שאומר הרמח"ל: "ואם יאמר אדם... המפני תפילתי יכנסו הגליות ותצמח הישועה? תשובתו בצדו, כאותה ששנינו 'לפיכך נברא אדם יחידי כדי שכל אחד יאמר בשבילי נברא העולם'¹⁰... ואף שלא תעשה בקשתם מפני שלא הגיע הזמן או מאיזה טעם שיהיה, הנה הם עשו את שלהם והקדוש ברוך הוא שמח בזה".¹¹

אך בעצם עקרנו את השאלה. אם הפעולות של האדם לא יפעלו על שום דבר במציאות, למה אמר הרב שהם מקדמים את הגאולה? ולמאי נפקא מינה אם אדם יעשה 'מקסימום' של טוב?

דומני שהתשובה לשאלות נמצאת בראש המאמר, אופייה של הגאולה, אותה הרב דאג לצעוק בכל חוצות – קמעא קמעא! עלינו להבין שהגאולה מתקדמת לאט, בשלבים. בלשון הרב, "אין רשימת מכולת לגאולה".¹² את המעשים הטובים על האדם לעשות מתוך הכרה בערך העצמי שלהם אך יחד עם האמונה שהם ישפיעו. הגאולה אמנם בנויה מהשפעות איטיות, קטנות והדרגתיות. אך מראש ההשפעה שהאדם מתבקש לעשות היא 'קמעאית'. לכן אנו נדרשים 'מקסימום'. אם התהליך הוא איטי בהגדרה - גם למאמץ ותוספת של השפעה, זעירה ככל שתהיה, יש ערך. אם כי למעשה, לחרוט את ההבנה הזאת על ליבנו זה דבר קשה שמצריך עבודה רבה. לפעמים מרוב קמעא קמעא אדם עלול להתייאש ולא לראות את הסוף. איך, אפוא, ניתן להתגבר על כך?

הכל טוב יהיה טוב

ייתכן והדבר תלוי בחידוש השני בדברי הרב- "להמנע ממינימום היפך של טוב", הוא לא אמר 'רע'. מסופר שערב אחד תלמיד מהרציניים ביותר בישיבה לא הרגיש טוב ונשאר בחדרו. יום למחרת הרב שאל אותו למה לא הוא לא היה אמש בסדר ערב. התלמיד ענה שהוא 'חש ברע'. הרב נחרד, מה זאת אומרת 'רע'?? אומרים 'לא חשתי בטוב'!
מה העניין?

⁸ תופעה מוכרת שנובעת מההיפך להבנה זו היא "אפקט העומד מן הצד". המושג מתייחס לאירוע בו היחיד רואה את נטל האחריות כמוסר ממנו. הדוגמא המפורסמת לכך היא הרצח של קיטי ג'ינובה שנדקרה למוות בסמוך לביתה בניו יורק ב-1964. בדיעבד התגלה ש-38 משכניה היו עדים לרצח אך לא טרחו להזעיק את המשטרה או להתערב בנעשה. הם הניחו שמישהו אחר ידאג לזה. המקרה עורר סערה ציבורית גדולה- ובצדק. אם העדים היו רואים ערך בסיוע מצד עצמו ולא רק במטרה שלו(שהם הניחו שמושג כבר ע"י אדם אחר, שמישהו אחר כבר מתקשר למשטרה או דואג לסיוע), לא היה ניתן להתעלם.

⁹ העיקרון ידוע גם בתור 'הצו הקטגורי'. קאנט ניסח זאת כך: "עשה את פעולותיך כך שהאנושות, הן שבך והן שבכל איש אחר, תשמש לך לעולם גם תכלית ולא אמצעי בלבד". ההבדל הוא שלשיטתו הפעולות יונקות את הערך שלהן מהעובדה שהאדם היה רוצה שכולם יפעלו בצורה הזאת- "עשה מעשיך רק על פי אותו הכלל המעשי אשר בקבלך אותו תוכל לרצות גם כן כי יהיה לחק כללי"(קאנט 1933, עמ' 77-78). לדוגמא, האם מותר לאדם להעלים עשרה שקלים של מס מקופות המדינה?(מבחינה אתית, נעזוב לרגע את הפן ההלכתי). הרי לא תהיה לכך שום השלכה על האזרחים. התשובה היא שאם כולם היו מעלימים עשרה שקלים של מס היינו בבעיה גדולה, בטח שלא היינו רוצים בכך, ולכן האתיקה תאסור זאת גם עבור האדם הפרטי. הרמב"ם לעומת זאת מסביר ש"המצוות(קרי גם מעשים טובים) אמת, ולפיכך תכליתן - קיומן"(הקדמה לפרק חלק). הערך העצמי שלהן נובע מכך שהן אמת. כלומר, מצוות יוצרות את המציאות. אדם קיים/יוצא מן הכח אל הפועל כאשר הוא מקיים מצוות.(עיין בהקדמות הרמב"ם למשנה, הוצאת י.שילת מהדורה נרחבת, עמ' קמט). בכל אופן – שניהם מסכימים שלמעשים טובים יש ערך בפני עצמם.

¹⁰ מסכת סנהדרין לו, ב - לח, א.

¹¹ מסילת ישרים פרק יט.

¹² מתוך דברי הרב בשו"ת.

נקדים, ישנם כמה דרכים להבין את היחס בין הטוב לרע.

הראשונה: יש טוב ויש רע, אלו הם שני דברים שונים. רבי אליעזר מורה לנו ללכת בדרך ישרה - לדבוק ב'עין טובה'.¹³ כלומר, להסתכל בצורה חיובית על כל מה שאירע לנו בעבר ובהווה, בין אם הוא טוב ובין אם רע. נראה שזוהי הדרכה אישית לאדם, הצורה הנכונה לחיות, לתקן את מידותיו (בדומה לכל מסכת אבות), אף על פי שמבחינה אובייקטיבית המציאות לא בהכרח חיובית. מתוך כך ניתן להבין את דברי המשנה "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה",¹⁴ בתור אמירה טכנית בלבד. ישנה חובה לברך על הטוב והרע, כדי שאדם יסגל לעצמו הסתכלות נכונה, (פסיכולוגית, מידותית, נפשית) - סובייקטיבית, על החיים.

הרמב"ם מבין שמדובר גם על עצם ההרגשה. אין ידוע לאדם למה יובילו הדברים, יתכן שלבסוף יביאו טוב "לפי שהרבה דברים נחשבין לרע בתחלתם וסופם מביאים טובה גדולה".¹⁵ אדם צריך לבטוח ש"כל דעביד רחמנא לטב עביד"¹⁶ ולכן הוא מברך, הוא צריך לשמוח בכל. יוצא שגם לרמב"ם, הטוב והרע הם שני דברים נפרדים אך יתכן שהרע יוביל לטוב (בצורה אובייקטיבית, לא רק על פי ההסתכלות של האדם).¹⁷ רבנו יונה מדגיש דבר אחר. מברכים על הטובה והרעה כאחת ועושים זאת "בשמחה ולקבל מוסר הבורא בסבר פנים יפות ויחשוב כי הכל כפרת עונותיו".¹⁸ באופן פרדוקסלי זה שאדם חווה רע - זה עצמו טוב. הרע הוא לטובת לאדם.¹⁹ הראי"ה זצ"ל מסביר שלטוב והרע אותו השורש, השאלה היא כמותית. "כי באמת גם הרעות טובות הנה, בשמרם את גבולם".²⁰ אם נדע להשתמש ולחוות דברים בצורה ובמינון הנכון, נבין שהכל הוא בעצם טוב.

על כל פנים, איך שלא נסביר, לאדם הפשוט ישנה חוויה ברורה של פירוד בין השניים.

אצל הרב העין הטובה הייתה יוצאת דופן. אולי לא במקרה עין שמאל שלו לא תפקדה כראוי. הוא ראה את הטוב שבכל דבר, שבכל אדם. כמובן מבלי לסמא את עיניו מלראות את מה שנראה כרע.²¹ לעניות דעתי, זוהי הסיבה שהרב התבטא 'היפך של טוב', 'רע' היא מילה קשה ואילו המציאות - כולה טוב! לפעמים נחוה צדדים שירגישו הפוכים ממנו, הוא אף יהיה נדמה לנו כרע, אך האמת היא שהכל טוב ויהיה טוב!

עד כה התייחסנו לעשיית טוב בתור אחריות המוטלת על האדם, אותו אחד שמהלך במסלול של קמעא קמעא, דבר שעלול להראות מייאש²² וקשה כקריעת ים סוף. עתה למדנו שהטוב נמצא בכל המציאות - אין מה לחשוש מהתהליך. ולא רק שאין לחשוש, להיפך, תהנה מהדרך! אמר פעם הרב

¹³ מסכת אבות ב, ט.

¹⁴ מסכת ברכות נד, א.

¹⁵ פירוש המשנה לרמב"ם, ברכות ט, ה.

¹⁶ מסכת ברכות ס, ב.

¹⁷ באורות התחיה פס' נא. הראי"ה מסביר זאת כלפי היכח השלילי שמוכרח להתגבר עם העקבתא דמשיחא.

¹⁸ רבינו יונה, ברכות מד, ב בדפי הרי"ף.

¹⁹ עי"פ שיחות הרב לפרשת וישב התשע"ח.

²⁰ עין אי"ה ברכות א - א, כד.

²¹ עיין באורות ישראל ד, ג.

²² אחד המקומות בו הקושי והייאוש בלטו היה הפינאי מוגש קטיף. הציונות הדתית נחלה אכזבה קשה ואפילו מאוד. בקהילות רבות השמיטו מהתפילה לשלום המדינה את המשפט "שלח אורך ואמיתך לשריה ראשיה ויועציה". אך הרב ראה את הטוב. את המגמה השלמה. האיטיות. הוא עמד על כך שדוקא אז צריך התפילה יותר מכל. הוא הבהיר - "ממשלת ישראל הגרועה ביותר, טובה לאין ערוך מהגלות הטובה ביותר". (נדב שרגאי, 'הארץ', איפה היית בזמן ההתנתקות?)

שהכיף האמיתי הוא לתרום לכלל.²³ הטוב הוא טבעי לנו. הוא הרצון האמיתי שלנו. כדברי הראי"ה: "בכל, יש ניצוץ אור. הנטיה הכללית של האדם שואפת אל הטוב, אל האמת, אל האושר הרוחני במעמקי מובנו".²⁴

עם זאת, לא ניתן לנוח על זרי הדפנה. כבר "עותה אמנם הרשעה והבערות האנושית את הדרכים..." ועל כן אותו הניצוץ – נגנו הוא.²⁵ השאיפה הפנימית לטוב לא תמיד עומדת כאחת עם הרגשות החיצוניים. הרב סולובייצ'יק הטיב לתאר לנו בצורה נפלאה את החוויה הדתית כפי שעלולה להיות: "הפעולה הדתית בעיקרה חווית סבל היא. כשהאדם מזדמן עם האל לפונדק אחד, הוא נתבע ע"י האל להקרבה עצמית, המתבטאת במאבק עם יצריו הפרמיטיביים, בשבירת הרצון, בקבלת 'משא' טרנסצנדנטלי..." והנדרש ממנו- "הקרבת את קרבנך! זהו הצו העיקרי הניתן לאיש הדת..."²⁶. או במילים אחרות - הנני!

שרשרת

המסירות הזו בלטה אצל הרב בכל תחומי החיים, ובחינוך במיוחד. בזמן שהיה חבר כנסת ובכלל, הוא תמיד הקפיד להגיע לכל שיעור בכל שעה ובכל מחיר. בשנותיו האחרונות הרב היה חלוש נורא, כל תנועה הייתה כרוכה בכאב נוראי, כל אלו לא הפריעו לרגע לסדר היום העמוס של הרב. בצהרי שבת אחת, נפל הרב במדרגות ופרק את הכתף, הוא לא גילה לאף אחד והעביר את השיעור כמדי שבת בשבתו. במוצאי השבת פונה הרב כמובן לטיפול בבית החולים תוך תדהמה מוחלטת של כלל הישיבה. הדברים היו לו פשוטים. יש שיעור אז מעבירים. נשאל, אפוא, איך יוצרים כזו מסירות ללימוד וחינוך?

כדי לנסות לענות, נביט אל המבוקש - מחנכיו ורבותיו שלו.²⁷ ראשית עמד הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. אדם קדוש.²⁸ המחשבת שלו היוותה לעולם לא פחות מבשורה. הוא עסק בבסיס התורה הגואלת. ה'אורות' שבמציאות הפיזית והמטפיזית. עם ישראל תורת ישראל וארץ ישראל הם שלושת מרכיבי היסוד אותם לש ויצק כמו ידיו, שהיו ויהיו למצע בגאולת ישראל. אחריו בא בנו, הרב צבי יהודה זצ"ל, מורו ורבו של הרב דרוקמן. כאשר הביא הרב דברים משמו הוא הסביר שאין צורך לומר הדבר בשם אמרו,²⁹ כיוון שכל תורתו ממנו, כולו הוא. הרצי"ה ביסס וייסד את התורה ה'גולמית' של אביו - הוא הכשיר תלמידי ענק, והתאים אותה לצרכי השעה של החברה והמדינה. הבא בתור ובשרשרת הוא כמובן מו"ר הרב דרוקמן. מטבע הדברים, לאחר עבודת הכפיים של רבותיו, בחידושי תורה לאור גאולת ישראל שמתרחשת לנגד עינינו, הדבר היחיד

²³ ראיון לערוץ 14, שרה בק. https://youtu.be/_KkAVSXYZJI

²⁴ שמונה קבצים, קובץ א', פסקה קסז.

²⁵ שם.

²⁶ דברי השקפה, עמ' 254-255.

²⁷ הערה: אין בפסקה הבאה ולא קומץ מקצה גרגיר הסולת של רבותינו. כל אחד מהם עסק בעולם ומלאו, בכל תחומי החיים. גם אם הייתי רוצה לא הייתי יכול לתאר זאת כראוי. עם זאת, ברצוני לנסות לגעת בנקודות שמייחדות אותם אחד ביחס לשני.

²⁸ מדבריו הנפלאים של תלמידו, הרב דוד כהן, 'הנזיר' (שהיה גם רבו של מו"ר): "אחרי טבילה במימי הריין מצויד ב"שערי קדושה", מלא ספק וחכיון, עשיתי את דרכי להרב. בערב ראש חודש אלול באתי אליו. מצאתיו עסוק בהלכה עם בנו. נסבה שיחה על חכמה יונית וספרותה, שלא סיפקה עוד נפש היודעה ממקורותיה הראשונים. נשארתי ללון אצלם. על משכבי לא שכן לבי, גורל חיי היו על כפות המאזניים. והנה בוקר השכם ואשמע קול צעדים הנה והנה, בברכות השחר, תפילת העקדה בשיר וניגון עליון, משמי שמי קדם, וזכר לנו אהבת הקדמונים. ואקשיב והנה נהפכתי והייתי לאיש אחר. אחר התפילה, מהרתי לבשר במכתב כי יותר מאשר פלתי – מצאתי. מצאתי לי רב". (מבוא לאורות הקודש).

²⁹ "האומר דבר בשם אומר מביא גאולה לעולם". אבות ו, ו.

שנשאר הוא לחנך. לעורר את עם ישראל להכיר בכך. היה צורך והרב אמר 'הנני'. מה שנדרש - עושים. בין אם בפוליטיקה, בין אם ביישוב הארץ, ובין אם בהקמת ישיבה-תיכונית בפרברי הפרפריה, שלימים תהפוך מעצמת חינוך שהוכפלה לעוד מאות ישיבות ואולפנות.³⁰ זוהי התשובה, כך נהיה הרב למחנך - הנני! בכל צעד ושעל. הכל מתחיל משם. זהו היסוד והסוד שלוחש כמחתת גחלי אש העקידה לקבלת תורה ויראת שמיים³¹ - שיפיעו אור כל כך גדול שכל פה ולשון לא יוכלו להתעלם. אותו אור שהאיר בחייו, מורנו ורבנו, הרב חיים מאיר דרוקמן זצ"ל.

תקציר דיאלקטי: ראינו שלא תמיד תהיה לאדם השפעה גדולה על הגאולה. הוא צריך לפעול מתוך אחריות והבנה שיש ערך למעשים מצד עצמם. עלינו לשמור על האמונה שהתהליך מתקדם, אמנם בצורה איטית, לכן אנו לא מצפים לשינויים דרסטיים - ולא מתאכזבים. בפועל ההבנה הזו היא קשה להשגה, אך יש עצה - אם נבין שכל המציאות והאדם הם טובים במהותם, נוכל להתמודד עם המורדות שבדרך. מצד שני, גם ההבנה הזו לא פשוטה בכלל ושוב עלולה להפיל לייאוש, שכן אם הציפיה מהמציאות גבוהה - כשאדם יחוש סבל, והוא יחוש, הוא עלול לפרוק הכל. על כן הוא נדרש לכבוש, להתמסר - הנני!

איזונים

מהו האיזון הנדרש בין הדברים? בין לקיחת אחריות ועשיית טוב ללא קשר לתוצאות, לבין האמונה בתהליך ובטוב שבמציאות? והיכן נכנסת ההתמסרות? בפרשת שלח קורים שני מאורעות עיקריים - חטא המרגלים וחטא המעפילים. חטא המרגלים מובן, עמ"י מואס בארץ הטובה ומתכחש אליה, אך מה בדיוק קרה בחטא המעפילים? נעיין בפסוקים:

(מ) וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר וַיַּעֲלוּ אֶל רֹאשׁ הָהָר לֵאמֹר הֲנִנוּ וְעַלֵּינוּ אֵל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְקֹנֵק כִּי חָטְאוּנוּ:

(מא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לָּמָּה זֶה אַתֶּם עֹבְרִים אֶת פִּי יְקֹנֵק וְהוּא לֹא תִצְלַח:

(מב) אֵל תַּעֲלוּ כִּי אִין יְקֹנֵק בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגַּפוּ לְפָנָי אִיְבֵיכֶם:

(מג) כִּי הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי שָׁם לְפָנֶיכֶם וַיִּנְפְּלֶתֶם בְּחָרֶב כִּי עַל כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרֵי יְקֹנֵק וְלֹא יִהְיֶה יְקֹנֵק עִמָּכֶם:

(מד) וַיַּעֲפְלוּ לְעֹלוֹת אֶל רֹאשׁ הָהָר וְאָרוֹן בְּרִית יְקֹנֵק וּמֹשֶׁה לֹא מָשׁוּ מִקְרֵב הַמַּחֲנֶה:

(מה) וַיֵּרָד הָעֲמַלְקִי וְהַכְּנַעֲנִי הַיֹּשֵׁב בְּהָר הַהוּא וַיִּכּוּם וַיִּכְתּוּם עַד הַחֲרָמָה:³²

הנציב מוולוז'ין מפרש "וישכמו בבקר - רצו לשוב מעין החטא, וקבלו על עצמם למסור נפשם על הכניסה לארץ".³³ נשמע נפלא, עמ"י מתחרט ומבין שהוא רוצה את הארץ ועוד מוכן להסתכן בשבילה. מדוע אם כן המעפילים נענשים בברוטליות? ובכלל מתוארים בצורה שלילית. בפשטות - כיוון שמשא אסר זאת. אך דומני שיש פה נקודה עמוקה יותר. משה מבין שהם לא מוכנים להגיע

³⁰ באירוע יום הולדת 90 שנערך לכבוד הרב בבנייני האומה, הרב סיפר שבתקופתו, כל אחד שהגיע לגיל תיכון היה זורק את 'הברטי' שלו(אז היו כובעים ולא כיפות) ונהיה גלוי ראש. הרב הדגיש את ההבנה שהמציאות של הישיבות התיכוניות והאולפנות הוא שינוי עצום ובכלל לא מובן מאילו.

³¹ "וסיני מהיכן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה נתלש, כחלה מעיסה, ממקום שנעקד יצחק אבינו, אמר הקב"ה הואיל ויצחק אביהם נעקד עליו, נאה לבניו לקבל עליו את התורה". מדרש תהלים, סח.

³² במדבר יד, מ-מה.

³³ העמק דבר שם.

ארצה, לכן הוא אוסר זאת.³⁴ הוא עומד על העיקרון שלנו - אם תרצו, האיזון בין אופטימיות לפסימיות. המרגלים מיואשים, הם לא רואים את הגאולה שא"י מציעה להם. הם פסימים. בצורה הזאת הם ודאי לא יתקדמו. בתנועת מטוטלת חדה המעפילים מנסים לתקן, הם מתמלאים באופטימיות ומנסים להאיץ את התהליך – רוצים גאולה עכשיו!

משה מלמד אותם שבצורה הזאת זה לא יקרה. לאחר חטא המרגלים התגלה שהעם לא מוכן. הוא צריך הכנה וביסוס. אופטימיות יתר, רק תביא לאכזבה גדולה. התפקיד שלנו הוא ללכת על החבל הדק הזה. לשמור על אמונה בתהליך, עמל, להבין שאנחנו בהתקדמות איטית. ומצד שני לא להתייאש, להאמין בטוב ולא ליפול לבור.³⁵ מה שמצופה מעמ"י הוא דבר אחד - לומר הנני. לציית למשה שאסר עליהם את העלייה לראש ההר, או אף קודם לכן, לא לכפור בארץ ה'. בקיום המצוות במסירות עמ"י מובטח לעלות על האוטוסטרדה של דרך הישר.³⁶ האיזון הזה, הוא הוא 'קמעא קמעא'.

כמאמר הנביא:

"כִּי עוֹד חֲזוֹן לְמוֹעֵד וְנֶפֶח לְקֶץ וְלֹא יִכָּזֵב אִם יִתְמַקְּמָה חֶפְזָה לֹא כִּי בֹא לֹא יִאָּחֵר."³⁷

יהי רצון שיהיו הדברים לעילוי נשמת מורנו ורבנו הרב חיים מאיר בן אברהם מרדכי ומלכה.

---

³⁴ להמחשת העניין - זה כמו אמא שמבקשת מבנה לשטוף כלים והוא מסרב, היא מתעצבנת ואומרת 'לא צריך'. בתגובה הוא מזדרז לשטוף את כל הכלים בנוסף לכל הבית, ללא רשותה.

³⁵ הדבר נכון לכל תהליך בחיים, לא רק גאולה. החלת העקרונות הסותרים הללו מכונה "פרדוקס סטוקדייל" על שם הקצין האמריקאי ששרד 20 שנה תחת עינויים בשבי הווייטנאמי, בניגוד לשאר חביריו - האופטימיים, שציפו לצאת מהשבי כל יום מחדש והתאכזבו. והפסימיים, שהתייאשו מראש והרימו ידיים. ובמילותיו: "למדתי שיעור חשוב מאוד. לעולם אל תבלבל בין האמונה ביכולת שלך להיחלץ ולהיגאל ממצבך הקשה - אמונה המגלמת ייעוד אסטרטגי שיש לדבוק בו - ובין המשמעת והאחריות שלך להתמודד בנחישות והתמדה בלתי נלאות בעובדות הקשות והברוטליות ביותר שמציבה בפניך המציאות המיידית, תהיה אשר תהיה". (גיים קולינס, גלגל התנופה - מוטב למוטב).

³⁶ כפי שמסביר הרמב"ם "התורה לא אסרה מה שאסרה ולא צותה מה שצותה אלה מפני זאת הסבה". הכונה שמצוות התורה נותנות לאדם את האיזון המדויק למידות הנפש כדי לחיות חיים של אמת ולהגיע לנבואה. (שמונה פרקים, פרק רביעי)

³⁷ חבקוק ב, ג.